

KUSTBON

ORGAN FÖR

Nr 1. Årgång 22

ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Mars 1965

*Strandparti nedanför Hao lun mellan Spithamn och Neve. I bakgrunden Naiv uddn.
Foto Per Söderbäck.*

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Edvin Lagman*

Redaktionssekreterare: *Lars Broman*.

Red. och exp. Eknäsvägen 2. Stockholm K.

Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37.

Utkommer 1965 med fyra nummer.

Prenumerationspris 1965 10 kr.

Annonspis: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 30 kr.

Härnösand 1965 — Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Innehåll:

BYGDENS ANSIKTE	2
NÄR NU . . . av E. L.	2
ÖVERVUNNA ANPASSNINGSSVÄRIGHETER av Elmar Nyman	3
KORTA NOTISER	5
HERROXEN av A. T.	6
HISTORIER HEMIFRÅN av G. S.	8
AJN HÅSOLRAJS av Elmar Nyman	9
SKISSER av Alexander Samberg	12
FAMILJENYTT	14
BEMÄRKESEDAGAR	16
BYGDENS ANSIKTE: NARGÖ av Erik Schmidt ..... separat	1—4

Bygdens ansikte

Bland de uppsatser, som från början var ämnade att ingå i samlingsverket En bok om Estlands svenskar, planerades en om bygden sedd genom invånarnas egna ögon. Den åsattes arbetstiteln Bygdens ansikte. Under arbetets gång har det material, som ovillkorligen bör vara med i boken svällt ut, så att ett tredje band måste tillkomma. Trots detta måste något av det ursprungligen påtänkta stoffet utelämnas. Det blev Bygdens ansikte, som skulle ha sprängt även den nya ramen för boken. Detta bidrag skulle emellertid också ha blivit av en helt annan karaktär än de

När nu...

*När nu solen gått ned
och nattens mörker
svept bort de aktuella tingen
från tillvarons yta*

*då reser sig medvetandet
klart seende ur sömnen
befriat från alla oväsentligheter.*

*Allt är uppfyllt
av det överväldigande stora
det enda vissa*

*som inte vet av
sannolikhetens ekvation
eller osannolikhetens*

*som bara bär
en tillkommande purpurgloria
eller en mantel
med svart flik och stjärnor.*

*Men avståndsbedömningen omöjliggörs
av förvirrande ljusbrytning
i en töcknig dimension.*

E. L.

på vetenskaplig grund utformade översikter, som de andra bidragen ger. Det har därför befunnits lämpligt att publicera Bygdens ansikte i annat sammanhang. Fr. o. m. detta nummer av Kustbon inflyter sålunda som ett speciellt avsnitt av tidskriften dessa bygdebilder i form av en serie, som tar sin början med Nargö. Det typografiska arrangemanget är sådant, att motsvarande blad i Kustbon kan tagas ut och vid seriens slut bindas samman till en särskild bok.

Efter att de planerade skisserna från samtliga bygder tryckts, skall ett särskilt parti med fakta om bygderna inflyta. På så sätt kan Kustbon bidra med en hembygdsbok, där hemtraktens liv och natur presenteras och den speciella hemmastämningen återuppväcks hos dem som var med då, och där vi alla får sakliga uppgifter om viktigare förhållanden i varje enskild bygd.

Det kommer att dröja ett bra tag, innan serien är färdig. Vi har ju Nargö, Rågöarna, Vippal-Korkis, Rickul med Odensholm, Sutlep-väldet, Nuckölandet, Ormsö, Runö, (kanske Gammal-svenskby), Hapsal och Reval. Men vi hoppas, att denna presentation hos läsarna skall väcka återerinnringens glädje och att ingen av oss förtrötts, vare sig när det gäller att berätta eller att lyssna.

Elmar Nyman

ÖVERVUNNA ANPASSNINGSSVÅRIGHETER

I drygt tjugo år har flertalet av Estlands svenskar nu varit fast bosatta i Sverige. De utgör visserligen endast en mindre del av de invandrare som landet tagit emot under de senaste decennierna men är dock exempelvis fler än hela samebefolkningen. Estlandssvenskarnas inlemmande i det svenska samhället har ägt rum utan några yttre åthävor och av allt att döma friktionsfritt. Det vore emellertid orealistiskt att tro, att initialsvårigheter och anpassningsproblem saknats. I vilken omfattning de förekommit och vilka de värsta stötestenarna varit kan inte avgöras utan närmare sociologiska undersökningar. Låt mig emellertid i anslutning till det nyligen firade tjugooårsminnet av ankomsten peka på några av de faktorer som under de första åren uppenbarligen hade en icke oväsentlig betydelse för trivseln i det nya hemlandet.

Svenskarnas inställning till utlänningar under den första hälften av 1940-talet, de år då huvuddelen av estlandssvenskarna kom över till Sverige, var inte helt positiv. Attityden var inte direkt utlänningsfientlig, men olika åtgärder vidtogs för att skydda landet från en invandrarström utifrån. Man var i Sverige främst rädd för att utlänningarna skulle komma att belasta arbetsmarknaden. Situationen har ju nu radikalt ändrats och Sverige blivit ett typiskt invandrarland.

Estlandssvenskarna ville naturligtvis inte betraktas som vanliga utlänningar som kom hit för att konkurrera om arbetsplatser och bostäder, de ville bli accepterade som en del av den svenska folkstammen. Realiteterna fick dem att i viss mån tänka om. Språket visade sig inte vara den förmedlande länk som man föreställt sig. Nog var det väl så att rikssvensken i gemen hade svårt att förstå att våra ålderdomliga dialekter skulle vara riktig svenska, och vår bästa högsvenska kunde ibland ge anledning till reflektionen: konstigt att estländskan ändå kan vara så lik svenskan! Eller: det är duktigt att ni efter så kort tid i Sverige har lärt er tala svenska så pass bra. Detta uttalades utan någon som helst avsikt att förringa eller såra.

Faktum var emellertid att vi varit alldeles för

nationalromantiska, och förargligt nog dröjde det innan denna sanning gick upp för oss. Det kan inte förnekas att många estlandssvenskar blev irriterade när rikssvensken inte skilde på estlandssvenskar och ester, liksom inte heller på finnar och finlandssvenskar. Direkt kränkande tyckte vi det var att polisen ifrågasatte vår sanningsenlighet, när vi på tillfrågan om nationalitet svarade svensk. Vi var ju enligt ett formalistiskt betraktelsesätt sovjetmedborgare, f. d. estniska medborgare eller möjligen statslösa. Först så småningom lärde vi oss att man i Sverige med nationalitet menade medborgarskap och att en polack mycket väl kunde vara svensk medan estlandssvenskarna tills vidare var ryssar eller ester. Ämnet var känsligt och åstadkom mycken irritation bland nykomlingarna. Att utrustas med främlingspass i det fädrens land som generationer estlandssvenskar drömt om uppfattades likaså av många som en chikan. Vart hade talet om "den lilla folkspillran som nu återbördats hem", om de 8 000 själarna som varit "det svenska arvet trogna" genom seklerna tagit vägen? De flesta resignerade snabbt och insåg att de behövde en legitimationshandling, som dessutom var nödvändig för att de från kristidsnämnden skulle kunna få de oumbärliga ransoneringskortet för mat, skor, kläder och tobak.

Påtagligast erfor estlandssvensken kanske flyktens status när myndigheterna ville bestämma över hans arbete och bosättningsort. Han upplystes i bestämda ordalag om att Stockholm inte kunde komma i fråga som permanent vistelseort, och stämpeln i främlingspasset angav de län inom vilka han hade att söka sin utkomst. Landet behövde självfallet jordbruksarbetare, trädgårdsarbetare, skogsarbetare och även fiskardrängar, men ändå var det svårt att förstå att industrin, kommunikationsverken och handeln inte skulle behöva ytterligare arbetskraft. Även från dessa områden hade ju tusentals män inkallats. Många kunde inte frigöra sig från tanken att här förelåg en medveten dirigering som inte uteslutande föranleddes av arbetsmarknadspolitiska hänsyn — i synnerhet som det fanns gott om norrmän

och danskar i huvudstaden — utan också hade moraliska värderingar som grund. Den genuina jordbruks- och fiskarbefolkningen från Estlands svenskbygd skulle förskonas från det fördärvliga storstadslivet. Sannolikt ansågs det också, att den aldrig skulle kunna finna sig till rätta i stadsmiljön och framförallt inte kunna anpassa sig till industriarbetarens förhållanden.

Utkommenderingen till landsbygden uppfattades alltså av många som ett intrång i den personliga integriteten. De som spekulerat över att även i Sverige etablera sig som fria jordbrukare begrep, att de måste skaffa sig erfarenhet i brukningsmetoderna men insåg samtidigt att det skulle stöta på svåra ekonomiska hinder och att de typiska stadsnäringarna erbjöd en mera säker utkomst. De erfarenheter många estlandssvenskar nu fick göra som drängar och pigor hos svenska bönder var inte bara positiva. Man var besviken över att det gjordes rangskillnad mellan husbondfolk och anställda. Det hade aldrig förekommit hemma. Varför skulle drängen bo så mycket sämre än husbonden, och varför sattes annan mat fram åt honom? Därtill kom en viktig psykologisk faktor. Många av dem som nu tjänstgjorde som drängar och pigor hade tidigare varit självägande jordbrukare som aldrig behövt arbeta åt andra. De nya arbetsgivarna tycks inte alltid ha satt sig in i hur det kunde kännas att arbeta som dräng efter att ha förlorat alla sina jordiska ägodelar eller förstått att detta måste skapa en viss känslighet. Det tycks till en början ha vållat åtskillig irritation att drängen enligt svenskt bruk sattes att mjölka och sköta ladugård och kreatur. Där hemma var detta kvinnfolks göra. Man saknade också surlimpan, knäckebrödet smakade kristids-surrogat och man längtade sig fördärvad efter lördagens bastubad.

Problemen för de estlandssvenskar som hamnade på landsbygden får inte överdimensioneras — mycket berodde på okunnighet på ömse sidor — men det vore falsk historieskrivning att förneka deras förekomst. Hos allt fler estlandssvenskar blev tillvaron som dräng eller ladugårdsskötare outhärdlig. Räddningen syntes liggande i medborgarskapsansökan. Den dag då främlingspasset kunde återlämnas och det svenska medborgarskapet var ett faktum skulle man själv bestämma över vistelseort och arbetsplats och man skulle äntligen kunna betraktas som fullvärdig svensk. "Nog skulle det vara bra om jag kunde bli svensk medborgare, för folket ser ändå inte med välvilja på främlingar, i synnerhet fiskare", skrev en estlandssvensk bosatt i Stockholms skärgård. Andra tyckte sig ha märkt "sura miner och ovänlighet" hos ortsbefolkningen därför att de var utlänningar och för att de var sådana som måste registreras hos landsfiskalen.

Den av regeringen tillsatta Rågökommittén, senare Kommittén för estlandssvenskarna, blev

den stora klagomuren för alla bekymrade. Många tycks ha haft den föreställningen att Kommittén, gemenligen kallad kometen, fungerade som ett slags Herrens ställföreträdare på jorden och att det stod i dess makt att villfara alla önskemål. En anhållan kunde börja med "Min kära Rågö kometen" eller "Gud dag på er i kometen". Sedan gick man rakt på sak och undrade om det inte fanns någon möjlighet att få lån till en motorbåt och fiskeredskap, "så att man slipper bråk med Johansson" eller kanske pengar till möbler för den egna kåken i arrendegården. Men ärendet kunde också gälla valet av lämplig barnmorska för den förstfödde eller Kommitténs åsikter om islossningen i skärgården och vårfisket. Småningom blev förfrågningarna om medborgarskapet allt talrikare och även allt mer pockande.

Kommittén gjorde vad den kunde, men dess personella och ekonomiska resurser var givetvis begränsade. Och desutom hade den att hålla sig till givna direktiv. Mångas önskemål kunde därför inte effektueras i den önskade omfattningen och pessimismen dröjde kvar.

Känslan av social "degradering", vissa språksvårigheter, flyktingsstatus (främlingspasset), den främmande miljön var faktorer som till en början verkade nedslående och i viss mån hämmade en naturlig anpassning i det nya samhället. Därtill kom naturligtvis splittringen av den tidigare bygemenskapen och splittringen av familjerna. Med visst undantag för invånarna från Rågö, Odensholm och Runö kom någon samlad bebyggelse inte till stånd. De planer man till en början synes ha haft på en samlad jordbruksbebyggelse skrinlades, då erforderliga medel saknades. Tanken att estlandssvenskarna skulle ha fått bilda ett slags reservat på den svenska landsbygden verkar nu helt orealistisk, särskilt mot bakgrunden av den i hela riket tilltagande inflyttningen till städerna. Men för tjugo år sedan upplevde säkert många estlandssvenskar oro och rotlöshet när den gamla bygemenskapen plötsligt upplöstes. Att man inte heller hade möjlighet att ta hand om sina gamla hörde också till den första tidens allvarliga problem.

Ingen hade från början kunnat förutse att det i viss mån skulle visa sig vara en felspekulation att placera estlandssvenskarna i deras naturliga element, landsbygden. Det fanns ett otvetydigt samband mellan antalet beviljade medborgarskapsansökningar och inflyttningen till tätorterna, främst Stockholm. Här avskräckte varken bostadsnöden, bristen på utbildning för industriella yrken eller ovanan vid stadsmiljö. "Bort från landet" tycks parollen ha varit. Många som aldrig kunnat föreställa sig storstaden som en lämplig bostadsort drogs med i den allmänna strömmen. I staden hade man större möjligheter att återfinna bekanta och odla den temporärt brutna gemenskapen, och man slapp bli utpekad som utlänning.

Blev medborgarskapet och inflyttningen till tätorterna lösningen på estlandssvenskarnas assimileringssproblem? Sannolikt inte. Men en ny tid hade börjat, som möjliggjorde uppbyggandet av ett nytt hem och därmed skapade förutsättningar för en återuppbyggnad av självkänslan och människovärdet. Många av de problem estlandssvensken hade att brottas med i storstaden hade han gemensamt med sin rikssvenske kollega från landet.

Men det gavs också problem som estlandssvenskarna delade endast med utlänningar. Det fanns t. ex. en tid då ordet "balt" i vulgärpropagandan användes som synonym till nazist. Många stod inte ut med detta och med att ideligen behöva framhålla hur innerligt avskydd även den tyska ockupationen av Estland hade varit. De gav sig ut på nya strapatser till länderna på andra sidan Atlanten. De flesta stannade dock kvar och talet om de "baltiska nazisterna" tystnade småningom.

Det dröjde en tid innan estlandssvenskar och andra nykomlingar i den svenska produktionsapparaten kom underfund med vad fackföreningsrörelsen skulle tjäna till. Man hade ju vant sig vid att den där hemma representerade ockupationsmakten, framförallt den röda, och ville på inga villkor engagera sig i en sådan rörelse. Innan dessa missförstånd hade klarats upp, hade den fackliga pressen hunnit utstöta åtskilliga jerejmer över de otacksamma utlänningarna, som ville åka snålskiuts på de svenska arbetarnas bekostnad. Det dröjde också innan nykomlingarna i industrin kom underfund med att de inte fick arbeta allt vad tvgen höll, utan att det var kollektivet som bestämde den lämpliga arbetstakten och därmed ackordsprisen.

Initialsvårigheterna på de nya arbetsfälten tycks dock ha övervunnits förvånansvärt snabbt, och redan i slutet av 1940-talet fanns det estlandssvenskar inom nästan alla grenar av typiska stadsnärningar — i industrier, kommunikationsverk, tvättnrättningar, kontor, butiker och affärshus. Nog var detta en förvandling som får anses tillhöra de märkligare. En befolkning tog så att säga över dagen språnget från självhushållningen till det högindustrialiserade samhället.

Hur ser då situationen ut i dag? Finns det några anpassningsproblem bland de f. d. estlandssvenskarna? Förmodligen har de äldre alltså vissa problem, inte minst i förhållandet till den här uppväxta generationen. Gamla och unga talar inte samma språk, varken i bokstavlig eller andlig bemärkelse. Detta har naturligtvis djupare orsaker än den vanliga generationsmotsättningen. Det är närmast banalt att konstatera att den äldre generationen aldrig kan känna sig riktigt hemma här, den binds med alltför många band vid det förflutna. Ingen kommer ifrån minnesbilderna och intrycken från barndoms- och uppväxtåren och de verksamma åren.

Korta notiser

Onsdagen den 20 januari invigdes i Kanadas tekniska högskola i Montreal en unik arkitekturutställning. Där presenterades en rad svenska centrumanläggningar — Hötorgscity, Svappavaara lapska vildmarksstad, Vällingby centrum m. fl. — vilka dels en tid framåt kommer att användas i undervisningen för unga arkitekter i Kanada, dels inleder ett arbete med vidare vyer, som i framtiden kommer att beröra en lång rad andra länder. Det är en svensk informationsverksamhet, som kommer att ha sitt särskilda och betydande dokumentationsvärde, understrykes i den svenska pressen.

Utställningen har utarbetats på Sveriges arkitekturmuseum med arkitekt SAR Allan Westerman från Spithamn (Andorsa) i Rickul som närmast ansvarig för urval och utformning. Urvalet sågades vara väl motiverat, inte minst ur den synpunkten, att det rör sig om förhållanden, som kommer de kanadensiska rätt nära.

Som en sammanfattning kan kanske sägas, att svenskarna från Estland i likhet med andra inflyttade haft anpassningsproblem, men att dessa inte varit av allvarigare art. Mycket av irritationen berodde på bristande kännedom om det nya samhället och om rikssvenskens sätt att tänka och resonera. Nu förstår vi också bättre, varför den ena eller andra åtgärden måste vidtagas, även om den inte var populär. Sverige var för tjugo år sedan inte lika rikt som nu, krigsekonomin fordrade stora insatser från alla kategorier invånare. Estlandssvenskarna har skapat sig en ordnad tillvaro och deras ansträngningar — liksom de rikssvenska grannarnas — går mest ut på att ordna för fritiden. Den kända färdighet som uppövades i svenskbygden har kommit väl till pass vid byggandet av sommarstuga, villa, båt.

Råder bara trivsel och förnöjsamhet sedan ekonomin stabiliserats, arbetsinsatserna fått offentligt erkännande och fritiden ökat? Som väl är tycks många ha insett att fortsatt utbildning är mer värd att satsa på än stundens materiella standard. Om de yngre generationerna estlandssvenskar vill slippa känna den kluvenhet som finns hos den äldre generationen, måste de nyttja alla de möjligheter som här ges till vidare utbildning — i praktiska och teoretiska ämnen. Länge hade man en känsla av att estlandssvenska föräldrar inte fullt utnyttjade dessa möjligheter, vilket måhända får tolkas som en icke tillfredsställande anpassning till det nya samhället och den nya tiden. Om det förmodandet är riktigt, att äldre och yngre estlandssvenskar här har ändrat ståndpunkt, synes ett sista viktigt steg ha tagits i en långvarig assimilationsprocess.

HERROXEN

Detta är en sann bondhistoria från mitten av förra seklet, huru allmogen då ännu levde under svartkonstens makt trots flera hundra års kristendom.

Personerna var Soeva-Anna, bosatt i Vippal, undergörerska på trollkonstens alla områden, Noka-Mats, en botsökande storbonde från Nuckö halvö, samt Hindriks-Mats, Soeva-Annas motståndare och avmagnetiserare.

I svunna tider, när ingen idrott eller andra tävlingar fanns till annat än som samtalsämne i byarna, utanför kyrkportarna och på krogarna, kunde det fram mot kvällningen, när man diskuterat träldom och besvärligheter vid stopet, hända att blodet råkade i svallning och skrytet kom i gång. Samtalet började kretsas om egen armstyrka, om oxar och stutar med titeln "herrox", ja även om gårdvaren, vem som hade den ilsknaste att bita ifrån sig under löptider och bäst vågade förfölja gråbenen, när de hälsade på getter och får.

Många gånger hade sådana diskussioner framkallat lite osämja, som hade lett till hårdragning (*tuttas*), den vanligaste formen av dåtidens uppgörelser, passande och bra, emedan alla karlar bar långt hår. Folk var dåförtiden inte heller så råa, att de använde påkar och störar eller drog kniv vid litet gräl grannar emellan. De rårare sederna har följt hack i häl efter civilisationen och kriget.

Byarna hade i forna tider sina gemensamma betesmarker, och då som nu hade det funnits bönder som ville dominera över sina grannar på ett eller annat vis, genom att de var klokare eller starkare eller hade bättre kreatursbestånd än de andra eller hade en förtroendepost. Kyrkoförmyndare var en hög befattning för den bonde som lyckades bli ansedd värdig, och en sådan befattning hade just Noka-Mats innehaft vid tiden för nederlaget med byns herroxe, då Laras Skien hade stängt bort den gamla Broken så att det bara hade dammat i enbuskarna. Noka-Mats' Broken hade därmed förlorat sin mångåriga segrarställning och den ärekrans som byns herroxe belönats med, likaså vördnaden och respekten för bonden. Detta hade Noka-Mats inte kunnat smälta, men han hoppades på bättre lycka nästa år och tröstade sig med ordstävets: *all sotar håva botar*.

Varje vår hade Sankt Irjas-dagen varit självskrivet dag för vallsläppning av boskapen om fodret räckte så länge, men vid behov kunde bystämman besluta om ett tidigare datum. Sankt Irjas-dagen den tjugotredje april hade på så vis blivit en stor dag med vallsläppning av boskapen

på *stor-gatna* eller kvarnbacken, huru det nu passade bäst, ty varje by hade sina gamla goda seder och bruk som ej ofta ändrades. Dit hade då samlats gamla och unga, stora och små, ja även sommarhjonen hade tidigt på morgonen kommit till sin nya sommarhusbonde för att se på skådespelet och husbondens ära. Ärelystnaden är en arvsynd, som både rika och fattiga kan falla till föga för.

Vallsläppningen hade börjat med dragoxarna (*äre-oxa*), sen släpptes stutarna. Dessa två kategorier fick stängas färdigt, och det bevittnades av publiken, vem som på kvällen skulle få se årets segerkrans, hopvirad av vallhjonen av skogens blomster, på kvällen gå in genom nötgårdsgrunden. Sist släpptes kor och kvigor, men den kategorin räknade man inte mycket med, ty det kunde ibland hända, att de behövde hjälp för att kunna stå på benen. Lite ilska kunde dock finnas även i detta släkte, så att de "fuskade" efter sina medsystrar.

Oxarnas drabbning skulle höja en bondes huvud över de andras och ge honom respekt bland grannarna under det kommande året, sådan var meningen bland allmogen i byarna.

När nu under ett par års trägen bidan och väntan ingen ändring inträffade, började folk tissla och tassla i byn om nederlaget för Mats' starka oxar, vilka han själv ofta hade velat framhålla för grannarna. Det hade gått så långt, att vallpojckarna började kasta glåpord efter den äregrige storbonden. Det var då som Mats på allvar hade börjat fundera på att söka den beryktade Soeva-Anna, som hade hjälpt så många från både folk- och fäkrankheter. Varför skulle hon nu inte kunna ge även honom en handräckning, han som var en ansedd man även hos socknens ståndspersoner. Nu skulle han göra ett sista försök, kosta vad det ville, för att återvinna sin ställning, och lyckades inte det, så blev han nog till sist tvungen att inköpa ett par stutar från någon herrgård, vars kreatursbestånd var betydligt bättre än böndernas.

Detta var nu bara en tankegång, när ingen annan utväg mera fanns, ty ett sådant köp krävde många guldrubler ur den fattige bondens fickor. Nej, men först skulle han pröva med den stora undergörerskan Soeva-Anna. Han hade under de många Reval-resorna ofta i Puuna Krogen hört Vippal-bornas berättelser om hennes underverk och även själv vid ett tillfälle besökt henne i ett mindre angeläget ärende och erfarit bot, så han kände henne personligen, men detta var i hemlighet. Vad han nu den här gången funderade på, var om hon bara kunde hjälpa med rådgivning

eller om han skulle få ta henne hem med sig och sedan skjutsa henne hem igen. Med återfärden var det emellertid inte något huvudbry, den kunde drängen sköta. Vårre var det med hämtningen, för då skulle allt ske under de mörka timmarna på hemsocknens område, så att ingen människa fick se, vad han gjorde för enbart äran. Med mindre kunde det ju inte hjälpa än att Soeva-Anna hämtades så att hon fick gå ut i oxhuset och lägga händerna på det önskade djuret för att överföra sin magiska kraft samt läsa besvärjelseorden, sådana som just behövdes vid olika behandlingstillfällen.

Detta företag var förenat med stora besvärligheter, särskilt just nu vid detta dåliga väglag på våren, men försöka dög, och om lyckan återvände var all möda glömd i en handvändning. En vacker kväll hade det så burit i väg med den bästa hästen för vagnen. Ingen annan än Mats' hustru hade vetskap om, vad denna färd gällde.

Det viktigaste var nu att hinna över gränsen till Naiva, innan solen gick upp, och då var ju halva vägen avverkad. Innan återfärden kunde börja, behövde hästen ordentlig vila och tiden skulle passas, så att solen hann sjunka, innan sockengränsen och den första bebyggelsen skulle passeras.

Under planeringen av återfärden, som nu var det viktigaste, kom Soeva-Anna fram med det, att Hindriks-Mats var en *rakotan* man; om han fick se henne, försvann all kraft från henne på en gång, och då var det lika bra att vända om och åka hem. Detta var nu nästan som ett slag i ansiktet på Noka-Mats, skulle nu verkligen hans gode vän och läsbroder vara så avogt ställd mot honom, men Anna gav inte efter på sitt krav, hon skulle täckas över i vagnen, och ännu ivrigare blev hon, när hon såg, att Hindriks kvarn var i gång, för då var hon säker på att Hindriks-Mats var vaken.

Den stora hösäcken tömdes till sista strået och Anna kröp in i den så gott det gick. Den del som blev utanför fick skvlas över med hästtacket. Eftersom man brukade sitta på hösäcken, fick Mats nu lunka bredvid vagnen, tills de hunnit förbi kvarnen och in i barrskogen. Hindriks-Mats som alltid, både natt och dag, vakade över sin kvarn när den gick för de små vårliga vindpustarna, hade just sin vana trogen passerat landsvägen i nattmörkret ledd av sin lykta. Han mötte då sin gode vän och läsbroder och hälsade enligt ländets sed: *Gu aftan, ga kaimen*¹⁾ — *hått ska tö ker mot näte?* Samtidigt hade också hästen stannat i uppforsbacken, så att gubbarna kom i samspråk.

Hindriks-Mats hade anat, att det var något ovanligt i vagnen gömt under hästtacket och frågat: *Mats, ha tö vare te Naiva mä aillta*²⁾? och samtidigt petat med käppen på slutningen av föremålet. — *Nai, nai, vräst ronan*³⁾ *räckor ätt hail Noka aie*, hade Noka-Mats svarat kallt

och gett hästen en liten pisksnärt, så att den hade hoppat iväg.

Efter en lång tystnad en bit på väg in i barrskogen utom syn- och räckhåll hade Noka-Mats gjort halt och frågat om inte Anna ville komma ur säcken och sätta sig upprätt, så att det blev bekvämare för båda två, ty nu skulle väl faran vara över. Soeva-Anna kröp fram och klagade över att Hindriks-Mats hade petat just på det ömmaste stället, men "jag känner på mig, att han inte kände igen mig", och färden fortsatte, så att de skulle hinna fram före dagningen. "Annars sätter byns alla gummor igång med sådant skvalter och visar vad jag går för, kommer hemåkande med en trollkåring", och det var inte omöjligt att sådant kunde komma till prästens och baronens kännedom, då var det färdigt, menade Noka-Mats.

☆

Vintern därpå när Noka-Mats hade varit på sin långväga färd efter hö och enligt gammal god vana på förfäders vis gått in till sin läsbroder för att äta sin medhavda matsäck och ta lite "kroppsvärme" ur *sink måte*, hade samtalen spunnits ut igen om oxar och stutar, kloka gubbar och gummor, tills Hindriks-Mats hade frågat: "Varför går du och släpar med Soeva-Anna, hon kan ju ingenting utan går bara och lurar folk mot betalning. Det är för det hon inte tål mig, att jag säger sanningen om hennes trolldomskrafter". "Ja, käre läsbroder, vad ska jag nu göra i dessa nederlagets tider, som jag har råkat ut för? Mina oxar och stutar bli bortstängade av grannarnas oxar och stutar, vallpojkar skriker och hånar mina söner, att 'er oxar ära inga herr-oxar maira', kan du ge mig något råd? Så mycket som jag är klokare än de andra i byn, vill jag att mina oxar skall vara starkare än de andras."

Hindriks-Mats hade tagit sig om skägget och sagt: "Hm, det har ingen betydelse i det här fallet, men gör nu som jag säger, ifall du absolut skall ha herroxe i byn. Kosta ett pud rågmjöl på den som du vill ska vinna, så får du se, och hjälper inte det, så fyll nästa morgon ett kvarter brännvin i den, så ska du få se hur lyckan återvänder till ditt hus, men inte kan Soeva-Anna med sin svartkonst hjälpa dig."

Noka-Mats hade blivit glad över det goda rådet, fast ett pud rågmjöl var i drygaste laget att slösa bort. Men äran var också något att hålla i, menade Mats. Rågen den växte på egen åker, och efter nya skörden skulle det glömmas, men äran och respekten varade hela året till nästa vår, som började med ny kamp om herraväldet i byns boskaphjord. Vänskapen mellan dessa två läsbröder hade fördubblats och varat hela livet ut. Soeva-Anna hade försvunnit ur bilden, medan Noka-Mats både vid kyrkan, i staden och på krogen alltid hade talat om sina oxar och stutar och den respekt han hade återvunnit i sin stora hemby.

A. T.

1) namne. 2) suggan. 3) fargalten.

HISTORIER

hemifrån

(1)

DEN GODA SVÄRDOTTERN

I en by i Rikull kommun hade en pojke gift sig med en flicka från grannkommunen, vilket sällan hände. Hans mor hade varit mycket belåten med svärdottern. Söndagen efter bröllopet hade hon på vägen från kapellet hem i sällskap med andra bondmoror givit den nya familjemedlemmen följande vitsord:

"No är he sja eit undors litet gutt bån som vånn Josop fick te migg å ja te sånakuna — nuh ha ve ain haila viko gåle levd ehop, man änt äit illanst ord ha ja änn herd främ'a."

(2)

MINNEN FRÅN GAMLA GODA TIDEN

Bergsby by hade varit den bäst lottade byn i Rikull kommun i fråga om slätterängarna i Källskogen, varför baron vid lantmätningen på 1870-talet hade låtit införliva en del av de nära liggande lotterna med herrgårdsvallarna och i stället gett bönderna större lotter på Sendor-mossen cirka 7 km från byn. Detta hade väckt stort missnöje bland bönderna men utan resultat, ty de var halvt livegna och rättslösa då ännu, medan minnen från lilla stallets sträckbänk levde kvar.

En förständig och tystlåten bondkvinna, som sällan hade klagat över orättvisorna från herrgården mot bondebefolkningen hade uttryckt sitt missnöje med följande ord:

"No är'e sja än grusandan oret som'e gärs mä ga bond fälke. Fagor hård äingevalln tas å'e, ga musalaggar å blotagater ges åtor e stäle — å så langt främ som'e sja är: vånn Mats han p---a fem gångar opa vegen e vrede fårr ve kom tit."

(3)

LÅNGA ARBETSDAGAR OCH KORTA NÄTTER

Under höbärgningstiden hade arbetsdagen i gamla goda tiden alltid börjat före soluppgången och slutat efter solnedgången både hemma och på herrgården, och ännu värre var det för de byar som hade långa vägar att gå. Vid den tiden hade det ibland kunnat hända, att när två sömndruckna möttes på vägen till och från sina dagsverk den ena sade "gu morron" och den andra svarade med "gu afton". En ung man som hade varit anställd som sommardräng på ett bondställe hade efteråt berättat om sitt ungdomsliv och sagt så-

1) med ryska bokstäver (=år).

där: "Änt rauk sja just pipa maira måren tå man staiv opp, man no var'a varm än."

(4)

BOSKAPSVIS

Förr i tiden lär man allmänt om det som var rikligt tillmätt ha använt ordet "boskapsvis", särskilt vid bröllops- och helgtrakteringar då det fanns både vått och torrt till gästernas belåtenhet. En gång hade ett hjonpar varit bjudna till Nuckö på bröllop, men där hade det varit raka motsatsen. När mannen kom hem från bröllopet, hade grannarna märkt att han var nykter och anlände tidigare än sedvanligt. De frågade därför: "Nå håvis hållt ne sja brolap opa Noka sia?" — "Åh, ve hållt boskasvis, tri gångar ita om daen å ain gång drick", hade gubben svarat.

☆

Ett protokoll ur protokolls-boken på Nuckö kommunalhus från 1868 skrivet av nämndeman Mats Branten. Utdraget är gjort av Georg Stahl 1921.

Protokol Nr. 2.

Rät ha hållest milla Anders Stahl och Kristjan Hælman den 4 mai 1868 gåda.¹⁾

Kristjan Halman klaga Anders Stahl e rätn än hans fader ha varet bond nest Gambes Jakasa och nuh vill han hava sin fars arvdaill ut.

Kristjan Halman blai from rätn åtdämdor te få from Gambes Jakas stäle än goan aike, ain koi, å än stut.

Rikol Weldsrätsman Mats Branten

Noka Sokon räts Härr Baron Rosen

PM. Kristjan Halman var en kasserad bonde på Gambes Jakas gård, och Anders Stahl var dräng, men hade av herrgårdsmakten blivit till-satt till bonde och det var troligen där som orsaken till rätttegången låg.

Efter omplaceringen hade Halman fått utresefeber i sig till Kapkas, som gamla gubbar sade, men ej hunnit längre än till Novgorod.

Där hade just en magedepiemi härjat, som hade skördat många bland resenärerna och tagit emigrantlusten ur de överlevande. Även Halman hade återvänt till Jakasa med några av sin familj.

Det var den grenen av Halmanska familjen som bodde i Wichterpal sist.

G. S.

NARGÖ

av Erik Schmidt

Grå eller ockragula hus. Grå uthus. Staket här och var. Bakom husen ligger skogen, och framför, slätten, allmanningen. Sedan stranden, båtarna, sjön. Sådan ligger byn.

Långt borta syns fastlandet och staden, men dit har man ärendet bara sällan . . .

Från husen går stigarna till vägen — likt tafsarna på en långrev. Några slingrar sig över ängarna, andra går genom Vallarna eller rätt över slätten. Vägen binder samman byn som ett band, och en stump blir över och räcker ner till stranden. På Vall karel slutar den. Vägen till Vall karel är inte märkvärdig på något sätt. Krokig. Stenig och sandig om vartannat. Knappt mer än en stig. Men för många har den varit vägen ut, och — vägen hem. Många har gått den vägen, och en del har aldrig kommit tillbaka . . .

Det har varit trötta, sega steg av frusna fötter i genomsura sjöstövlar, och lätta, brådslande steg över solvärmd sand . . . Stapplande, vördade steg av åldriga män med visdom i blick och tal, och små barfotabarns glada skutt över mariagräs och blåklocka, mellan rönn och vildvuxen syren.

Lite varstans hänger nät på tork. Blå, röda, gröna, svarta. Nyfärgade eller urvattnade och blekta. Blåser det, så viskar det i näten, och flarnen klappar emot varandra, som ville de dra uppmärksamheten till sig. Till viskningarna och suset från djupen, till allt som näten sett med sina tusentals fyrkantiga ögon. Till allt, som mänskligt öga aldrig kan se, förrän det slocknat och blivit lika tomt som nätens maskor . . . Till den stumma berättelsen från de grönskimrande, tysta djupen.

På ena sidan vägen ligger båtarna uppdragna. På den andra trängs sjöbodarna, "nätihusena", om utrymmet. Grå och hopkrupna stå de där. Grå, små och oansenliga. De äldsta timrade, de nyare av bräder. Lyser någon brädlapp vit eller brun eller ljusblå, eller i vilken färg som helst, då vet man, att den har drivit i land. Att Gud välsignat stranden.

Så står nätihusena där och skyddar redskapen, likt andra gårdvarar, nästan. Det är som om huset, hemmet självt, hade sträckt en välkomnande hand ner till stranden, när man söker lä efter en pinande dag på sjön. Och innanför de grå, vädernötta väggarna, bland nät och vättar, bland tågvirke, fotogendunkar, presenningar och oljeställ, kan ett vaket öga finna mycket som talar om ägarens egenheter.

Ty nargöborna är inte precis talträngda av sig. Ätminstone inte mot främlingar. Vad skulle det tjäna till att tala med folk, som inte begriper, hur det är på sjön. Och de, som känner till hur det är, ja, de vet ju ändå.

Och så står de där och kurar ihop sig i lä av bodarna, medan västanstormen försöker få in sina salta fingrar mellan springorna eller in under spåntaket. Grå och allvarliga liksom bodarna själva, medvetna om sin erfarenhet och styrka, och villiga att satsa båda delarna och livet därtill, om så skulle behövas. Särskilt, om det vore någon annan det gällde.

En knapp kilometer ut dånar brotten över Engelsmans grund. Vallkarels ände ligger i en fräsande röra av skum, och vinden, som haft hela Östersjön och en god del av Finska viken att jäklas med, rycker och sliter i enbuskarna, som ville den sopa ut dom i havet. Och gräset ligger platt som slickat kohår efter marken . . .

Någon båt är borta. Och det har hänt förr. Det har också hänt, att någon blivit borta. Man vet inte. Oron pinar i kroppen, men man visar den inte. Man söker inte tröst, för vad tröst kan ges, om någon blivit borta . . .? Möjligen den, att det hänt förr . . .

Och så, bit för bit, fogas händelserna samman till korta, kärva berättelser om fiske och jakt, lotsning, skeppsbrott och vrakgods. Och en muntlig minnesruna lever kvar över dem, som blev borta . . .

Jaa . . . Som när Amandus Mattson och hans två syskon drunknade. Det var västanvind. Engelsmans grund bröt inte ens. Fast lä under land var det ju byigt. Amandus hade ny, tvåmastad båt. Det var en mera rank båt. Den sjönk rätt ner, när dom seglade in vatten. Hade barlaststenarna trillat ut, så hade dom kanske kunnat klara sig. Båten fann man senare. Den stod på rätt köl på sandbottnen. Seglen på och allting. Som om den hade velat fortsätta sin resa under vattnet . . . Amandus skulle till byn efter Fransis Berta. Dom skulle till stan och ta ut lysning.

Ja. Och ändå så blåste det inte så hårt. Engelsmans grund bröt inte engång. Nää . . .

Men när Styrmans äldsta bror Tönis seglade omkull vid fastlandet. Då blåste det hård sydlig vind. Det var mitt i vintern. Men han dök under båten och lossade seglet från masten. Så att han skulle kunna driva hem fortare. Nån gång på natten drev han iland under Lillängs alar. Alldeles stelfrusen. Mera död än levande. Att han orkade hålla sig kvar på kölen så länge! Det var ju mitt i vintern.

Och när en bränning bröt in i Jurkas Fransis båt, och hans båda pojkar och brodern Julius drunknade.

Eller när Kiins Kalle miste sin son i sälisen, och Kupkas Alfred förfrös sina tår.

Och när Smits Frans och Maria miste hästen på isen. Tre gånger fick dom upp den, men så blev flaken så små, att dom måste lämna hästen kvar och försöka klara sig själva.

Ja, det är mycket som har hänt.

Det börjar skymma. Stenbumlingarna gurglar i suget vid stranden. Sjön går hög under de uppdragna båtarna. I sitt nätihus sitter Tjock Lio och hänger upp långrev. Jag stannar utanför. Lio är en glad figur. Fast han säger själv, att man inte bör reta honom i onödan, för han är lite häftig till sitt humör. Han stammar lite.

— Si goda', Smits poikin. Kom in! Kom tala gou tal. Va bråt har do mä tågo väder? Hä b-b-b-blåsar hårt, bara den vädri hämtar torskana in.

— Säh, ta ein sup, Smits poikin. Var inga räddoger! Do ä jo ingins kar ellist.

— Va no?? För va vill do inga??

— Näh, inga vill, så inga vill. Bara säj sen inga efter, et Lio ä inga gät . . .

— Bara ja åt min Kalli n-n-nouk gä-är inga. Kalli, han ä tågo rarer poikin. Sara tri (kraftuttryck), eindast (för några dagar sedan) K-K-Kalli ä ja, vi va under Lillängin kroukar ti dra (ta upp långrev). Mä ein gängo ja känder, et blir riisamt (rysligt) svärer. Ja sär åt Kalli, et Kalli rou inga, hä ä i bottnen fast. Ja drar å drar, bara lest kommer inga. Sen, brantot (plötsligt). Kommer lest! Bara svärer ä allti! Ja tänker, et sara tri, no ä hårt torskar på. Gär ti dra!

— Mä ein gängo, ja lüüurar (tittar), sara tri, sinel (rysk soldatkappa) stikkena ä på kroukana. Ja skakar, et sko gå borta. Kalli frågar fon me, et, pahm-pahm-pappa va äre? Ja vill inga säj heller åt honom, et rissn ä på kroukin. Ja sa, et hä ä liti trästot (trassligt). Sen, mä ein gängo, blei letari, ä brantot, rissn kom på vattn. Båda fettena va leiro

ga ti knedena. Han må int ha vari heila vinter där på botten. Vem veit va många tusen dem ä dränkna hit?

— Ja sa åt Kalli, et Kalli, ro-r-o-rou no hårt. Efter, kajon (fiskmås) gick åt rissn på magan ti sita . . .

— Vill do inga ha ein sup, Smits poikin?

— Äh, ja läger sen selv ein under bristi (bröset) . . .

Nu syns båten. Fast bara om man är van att se. Långa stunder är den borta. Så syns den igen. En låg grå fläck, lite mörkare än sjöarna. Den ligger och passar för att kunna slinka emellan brotten på Engelsmans grund. Det gäller att passa på. Bränningarna är ett par, tre gånger högre än båten. Tur, att dom inte kom nu, för den sjön bröt sen. Nu u. Nu vänder dom medvind. Nu kommer dom.

Motorns tuffande hörs mellan byarna, och så är båten i hamnen. Den kör upp på slipen. Kroken häktas i. En man stöttar med en åra i aktern, så att inte båten skall lägga sig på tvären i bränningarna. Villiga, valkiga händer håller i trät, och spelet dras runt. Sida vid sida, män och kvinnor. Framåtlutade, sega kroppar. Segande steg. Runt, runt. Ryckvis kommer båten upp. Sjön följer med så långt den orkar, men måste sedan ge sig. Man kan öppna dyvikan. Vattnet forsar ut. Nån droppe spillolja. Några fiskfjäll . . .

— Fick ni tag på näten?

— Ja.

— Var dom sönder . . .?

— Jaa, nog var dom sönder . . .

Kvinnorna får laga. Men det får dom ju alltid. Några drar sig hemåt. Andra dröjer kvar. Vinden är lika hård. Det mörknar. En stormlykta tänds. Men nu är alla i land.

Och så går stegen hemåt igen. Lite lättade, men försiktiga i mörkret. Visst känner man varenda sten och grop och rot på vägen, men ändå . . .

På vintern trampas det upp nya stigar — åt skogen till. Då får man dra hem veden, som sen skall räcka hela året. För det är ju bara på vintern, som man kan ha tid med sådant. Men det är segt göra. Snön ligger djup ibland. Repet skär in i skuldran. Andedräkten står som rök ur munnen. Men det är sega karlar, och kvinnor med, för den delen.

Så går vintern. Den är mindre jäktig. Man kan ta det lugnare, men sysselsättning saknas inte.

Rätt vad det är, så får man lägga om spåren. Det börjar bli barmark här och var på ängarna. Snön smälter! Våren kommer! Isen går! Vid Klau-sis karel är det öppet vatten. Tången ligger i mörka drivor bland isen på stranden. Det suger i sprickorna. Det suger i karlarna. Snart får man båten i sjön! Nog för att några båtlag var på säljakt i vintras uppe i Bottenhavet. En del trodde man nästan, att dom skulle bli borta, tills isen drev iland dom vid Sandhamn i Sverige.

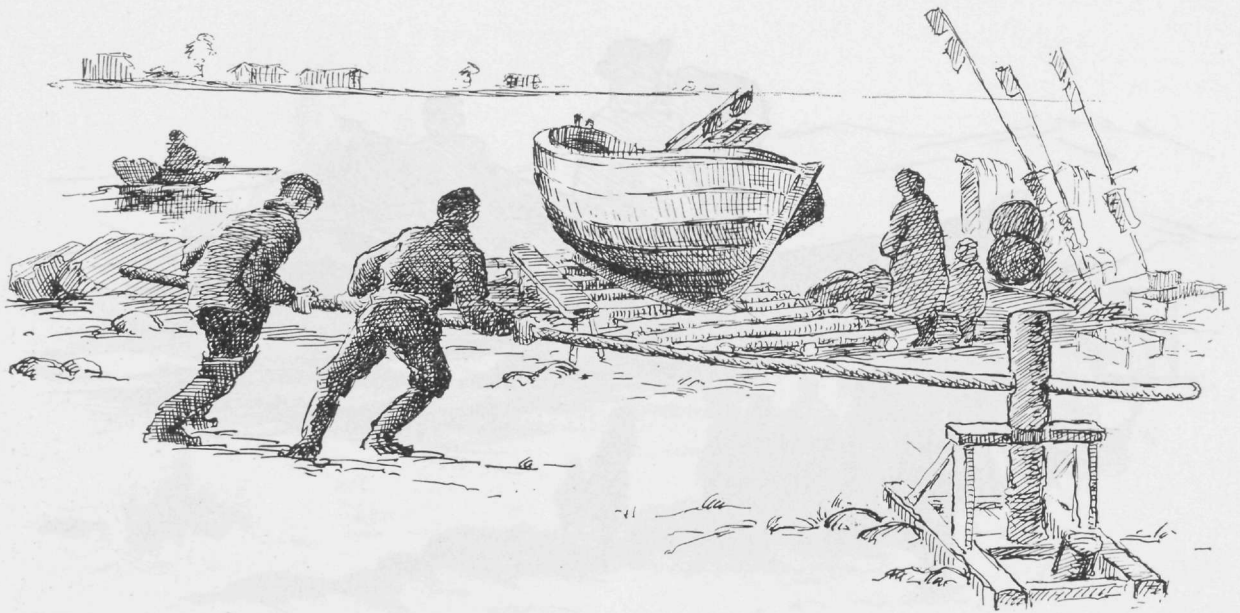
Men det är ändå inte samma sak. Inte likadant, som när man får båten i sjön på våren.

Och så får vedkälken stå mot vedbodväggen och gråta med medarna i vädret. Nu har man annat att göra! Nu luktar det av tjära och tång och saltvatten på stranden. Hela naturen har fått nytt liv.

Och i råkarna sjunger tusentals alfåglar ut sin våryra: A - auli - a - a - auli. Auli.

Så börjar då fisket igen.

Det är härliga, underbara dagar. Sjön ligger blank som smält bly flera dagar i sträck. Att gå

till sjöss är en njutning, ett nöje. I den första gryningsaningen drar sig grå gestalter ner emot sjön. Husen sover ännu. Kvinnfolk och barn likaså. Men snart skall även dom ner till stranden för att hjälpa till. Delkarlen kommer, ännu halvsovande och med grässtrån i håret. För vad är härligare för en ungarl än att sova i nyslaget hö?

Nivlakorkin (dyvikan) sättes in, slipen får sig ett par pytsar vatten. Två starka ryggar tar spjörn emot stäven, och med ett fräsande glider båten i sjön. Motorn får ett par supar, och blandar snart sitt puttrande med den mångstämmiga kör av tuffande båtar, som redan är på väg. Båtarna känns igen även på ljudet.

Och så går sommarsolen opp över en så gott som öde strand. Allt står tomt, avvaktande, liksom i väntan på den stora rushen. Så småningom kommer några kvinnor. För att se om dom har fått nån fisk, och för att hjälpa till. En och annan hustru eller dotter är nog till sjöss med. Det är nog så vanligt, att de få träda i manfolks ställe, om så skulle behövas.

Så kommer de första båtarna. Man drar ner spelskroken till vattenbrynet, och man kanske ger ett handtag vid grannens båt, om den skulle hinna i land före. För när den egna båten kommer, då får man sno för brinnande livet. Fisken skall till

stan, och kommer den in tidigare än från de andra öarna, så kan man kanske få bättre pris.

Och rätt vad det är, så myllrar hela stranden igen av brådiskande steg och glada röster, händer som skakar våta, glittrande nät, och fisk och fjäll, som yr åt alla håll. Överallt hörs måsars och tärnors hungriga, glupska skrån.

Men när fisken och båten är sköljda och fisken vägd, och när morgonbrisen buktar de upphängda nätens bukar, då kan man sakta dra sig hemåt, plocka fiskfjäll från fingrar och skägg och trä upp stövlarna på tork på någon stör.

För då har kvinnorna redan skyndat i förväg. Hem till ko och höns och gris och frukost och den allraminsta, som med olycklig min och våta byxor möter i farstun — ”mamma, hä gick i strompon”.

Och så lägger sig lugnet över byn för någon timme. Näten torkar, fiskarn sover, måsarna sitter stelbenta och dästa på sina vitträckiga stenar och rättar till fjädrarna. Solen värmer sanden på vägarna, och över ängarna ritar svalorna sina kvittande kurvor.

Och över hus och ängar, över båtar och barn och bodar, över vägar och stigar och skogen lyser sommaren . . .

Och mariagräset står i blom . . .

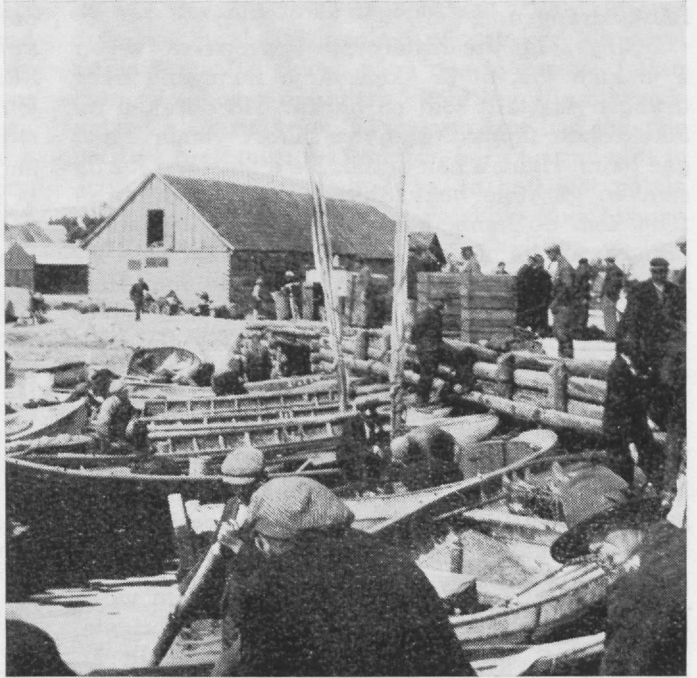
Teckningar av förf.

ELMAR NYMAN

Ajn Håsolrajs

Vid Gamla bryggan i Hapsal.
Foto Per Söderbäck.

I Kustbons förra nummer återgav jag ett litet stycke på nuckömål. Publiceringen av detta barndomsminne skedde helt utan pretentioner. Avsikten var helt enkelt att ge dem av våra läsare som inte kan våra ålderdomliga dialekter en viss uppfattning om dem samt att skänka en smula nöje åt dem som alltjämt använder sin hemmadialekt som ett uttrycksmedel.

Det positiva mottagande min bygdeartikel fått har sporrat mig att publicera ytterligare ett barndomsminne. Att episoden är autentisk är säkert många villiga att bekräfta. Det var inte lätt att vara bonde i svenskbygden i Estland. Tålmod, påhittighet, anspråkslöshet var egenskaper som krävdes av alla. Att sälja ett kreatur kunde innebära ett helt äventyr — åtminstone om medhjälparen var så oerfaren som här.

Tyvänn får den språkintresserade icke-nucköbon inte en korrekt uppfattning om uttalet till följd av den mycket schematiska transskriptionen. Att här använda landsmålsalfabet eller någon annan nyanserad beteckning låter sig av olika skäl inte göra. Sedan är det en annan sak att våra mål inte är anpassade för att användas i skrift — vilken transkription man än använder. Det är så mycket som beror på röstläge, betoning, upprepningar, mimik etc. Självfallet innebär det konstlade skrivsättet också svårigheter för sätarna, vilket tydligt framgick av den förra artikeln.

Än parestnik heldor kriteroppkepar keft vån få-års böll å drängen å ja fingo telsaias än ve sköld te Håsol hlahthuse mä bölln. Han sköld vara tär färe klokka älv torsta färemiddan.

Ve stevo timblet opp mä torstan om måren, gåle ver fjörtien, såss än ve sköld köna vara ver Äistorbe ni briggja te klokka ätt — tå gick än tör. Tå ajken var färesattor hänta ja bölln ör näiggårdn, lad grim opa hue å band fastorn mä än kideend ver vagonstean. Drängen satst opa grässäikken öte vagon, nåhha äitt par kordar åt

ajken, å såss bärja ve skramol å. — Ja gikk baket bölln mä sprota e hånde, ja var äthlåar. Håla sköld sja äthlåarn gära? Om bölln bärja stritas å säte se mot å änt vild gå sköld ja någs åt n mä sprotan, sa drängen.

E bärjode gikk e rät fagort. Ajken drajv mä goan fart å bölln å ja hlönta bak ätt. Välajken had änt heldor inga fajl. He had vare ajn vålde daggata nåt, hajle Vike so ut som än sjo, å tärfare blaj e no än varman da mä brämser åt stjonger. Man än var måreslöftn karskor å föla sjongd så fagort. 'Opa hisavisa ära ve e Äistorbe gåle ver sjutien', trod drängen.

Bara vöta näpust, sa eistn. Såssom ve jöst sköld finn å ver vägakårse bakom Präst näiggårdn åt Bärkjasvegen, resa se ajken, hojva se åt vinstor sia såss än bak vagonjölena skor ner e brodike. Mä he sa dro se bölln laosor främ vagon å sprota gista in e Präst roastikke. Skulde var he än än man kam kerandor mä kerjöl främ Hosbesia å ajken sketa se.

Drängen had te gärand mä te håld öte ajken å te få vagoln åtor e åneng. Ja ränd som än lepar mella roaförona å skria åt bölln bara han soka bara längre in e roastikke. 'Hank ära ne rät,' skria drängen. 'Fräst nö fikst få ut n ör roastikke färfor noen komor.' Ättorst venda se bölln tärpa å kam lägjandor som ja vajt änt håla, som än traktor, spratt eve brodike å såss farteve broe å ner opa ara sia in mella böska. Nö so drängen än dor tarvast hälp, lajd ajken färe se sålvor ståandor opa broe å bärja mä ränn å hoj baket bölln. Bara han toke gjord bara krokar å läinkjar mella träena å bisa bara längre in e skon färe åss. Jöst som bölln hojla se bakom än storan bösk å sto å gåna opa noa tär, spratt drängen fram å fikk öte grima åt n. 'Oi, oi bara tö ha tarva äitt

gött möndor nö, bara häm har tiör te brask mä de,' flänta drängen.

Drängen laj lite frafäre me opp opa storvegen å ja kam jöst ut ör skon tå ja maingång herd drängen skri allt som en hårka: 'Nö döraken ha äikekroken tappast. Han ha säkort venda om å gåe hajm. Hank ä han arstäl. He ä änt fårst korda som en gär tole bokkstickker. Fräst nö ränn så fikst som dö kann, kan vara änn en änt ha lie längre än te Menbak lavo!' Ja ränd säss än småstajna stonko å bajna tapla önde me. Hisa gånge had ja tärpa likk. Äikeskjahle hålt tel te bit gräss ötafäre Präst rian opa rajne. Ja satst opa vagon å kerd e tohande nelja te drängen å bölln å säss könd sja rajsa mot Äistorbe fortsäte. 'Änt är dor nö inga tankar te li te Pässta te klokka ätt.' sa drängen, 'bara te titörn kan vara än ve li.' Han bläfta nö hela tien mä taomana å gav bakom ät ajken än e sköld gå fiksa. He to riftet opa flänt te hlönt bakom å tåks ät ga bölln.

Snart vor ve ver Bärkjas hove å tärfäm var e änt maera än fjör färst ätor te Äistorbe briggia. 'Få si, få si,' sa drängen, 'kan vara än allt än likkas färe äss.' Han had jöst lie saj he tå bölln maingång baola säss än e skolvd mot. Han had sitt Bärkjas hos sogobölln som var öte peplingsstikke opa mastas. Bara he var eitt vålde stort kria, reor å kantator som Stänum stajna ötafäre Kolabo skäle. Tå Bärkjas bölln herd vän lihl böll baol tolemod elakat, blaj en mä argor, å säss to en jon, blesa nora kord gärm näsa å to sja kosa mot äss. Vän lihl böllpulk blaj gärm he så räddor än en frästa kliv opp opa vagon brajver drängen. 'Ha dö nö sitt opa dråmben,' skria drängen å svarva mä taombönta ät bölln. Nå, hosbölln had kide mä pål bak ett se å könd änt koma längre än te brodike å ve könd ätor kutset te framets.

Lite gäras var dor mä te koma gärm Äistorbe gattna. Här gikk jo karevegen å vän böll vild snuta opa hätes båk som lo opa gattna. Ättorst vor ve tärpa opa briggja, baket he som ve färst had ferd in ajken e Pässt gårdn. Änt var dor inga båt ver briggja å änt häldor sonst dor noan opa sjoen. Pässt-Robert lo ver Gal briggja e Håsol. 'No få ve sja barkas,' sa drängen, 'om da håva stengd opa hlaftuse tå ve koma tit. Kan vara än ve få tåva hajm toke nianste.'

Tär sankast hajlkorda fälk opa briggja som sköld eve sjoen. Äittla sköld te Vaksaln å språka hählet än e sköld mä janvegen te Rävöl. Ajn Diletmänске herst håva ärand te räntorej å äingslast eve än da sköld li stenge färfor å laj tit. Å he so ut som mången bara var ut å reist sarste. — Lite vare säss bötra e ät sjosia å he drajd änt lenge färfor Pässt-Robert könd hojv tråssn ät äss som sto opa briggja. 'Häms ä hittsa kria?' sa en å so molendor ut. Drängen sa än bölln sköld eve te hlaftuse. 'Nåh laj sja eve n fra opa täkkja,' sa Robert, 've håva bråtet, fälke ska mä rängen te Rävöl.' Ja hös var e änt bråtet. Ve had sa bråtet som tåm som sköld te Vaksaln. Drängen dro e grima å ja skjaut ät someke som ja hårka,

bara bölln rerst änt ör fläkken. Han spjana mot mä all bajna säss än klauana sonko ner e laere mella stajna. Ve frästa no gärna allt å mäj en. Skria hählet å språka mesklet. Bara han sto som än färstpäst. 'Håla dråmbat äre rät, få ne änt stutn ör fläkken,' sa Pässt-Robert, å e herst nö än en had lie bli reftet argor. 'Ge hit sportan, ja ska vis hös n paugo pealt är opa båtn,' sa en. Säss gav en än goan blats mä sportan bakom klinkana ät bölln å ravla mä hesa hählet noa fätet opa eist ät n. Bara tö sköld ha sitt. Bölln had änt herd tole språk färre å sketa säss å se än en spratt ner e sjoen fram briggeendan! 'Ah, lätt n tå lige å baol tär,' sa ain äldre mänske, 'häm tokat fär nö han opp ör sjoen å opa båtn. Han få ne no änt si maera.' He so ut som sterst dajln had sa meninge. Tåm som sköld mä janvegen börja nö reftet hählet opa gröma å sa än båtn gista mä jone sköld ker te Håsol. 'He ä sant,' sa Robert, 'ne få sälvor fräst få opp kria, ve få no gå nö.' 'Naj, vänt, vänt,' skria drängen å ja boor, 'vela än fräst lite.' Drängen to nö å se kamassana å sokka, stolft opp biksana å inabiksana å klaiv ner e vattne. Ja komor e hoare än en änt to råkken å mittsa å se. Hajle båtslastn kam nö ut opa briggja te skva hös e sköld gå. 'Får ja bara öte kidja dräor ja no opp hit sa reke, he ska ne si,' sa drängen tå en gikk å voa öte vattne. Han tarva änt bli våtor längre än te grajna, vattne var låft, Äimbe aura vor tårnor. Bölln had öte ofalman bärja sima färst å man so änt maera än hue å hona oafäre vattne. Bara säss som en kend än e var gront å än en könd stå mä fota opa böttne, lit n å te plask å sima å bäria stamv mä fota opa böttne. Vattne blaj nö så glåmat än e so ut som tå dö relar öte varmvatosåan mä lut e bastå. Bölln sank ferstås tårgärm lite ner öte kruse å laere å he var bara färe drängen te gå fram å tåva öte grima å bäre sakkot å dräa. Bölln var änt via fastor håka å gärm simatörn had n nö bleve så amaftendor än e so ut som en sköld ha vare e ræe mä eitt lika håla. He gikk nö let te få en opa motorbåtens täkkja å säss könd ve sia bäre sjarajsa. Pässt-Robert könd änt gista mä jone få motorn e gång ätt som vattne var så låft, å ve fingo färst stajt ut båtn mä än bom sa visa som mä rupana opa Nåtan.

Hån sa riftet stor härmo had nö gåe eve färe bölln, bara han blaj ätor riftet räddor tå båtn bärja kajk opa sjoen. Han bärja bolge å tramp å snart had n hajle täkkja föll skita. He ä klart än Robert änt blaj glara tårgärm. Han gjord nö allvisar klart färe drängen än dingja gista mä jone sköld kårestas bårt. Å sja saen mä en e var ättorst korda som en to kriad mä se te Håsol. Han som villd säle lävanst kriad te hlaftuse könd gå omekring te Håsol, sa en. 'Å nö ha hisn sa blärat bölldråmben gjord än fälke kanske änt lior te Vaksaln. Hitt är inga ködopråm!' Drängen bobla noa färe se sälvor, bara to fagort å stolft noart vatoåmbart eve täkkja säss än sterst skræpe kam bårt.

Ver Gal briggja tåkast bölln åtor, å nö vild n änt gå ör båtn opa briggja. Han sto tär å venda se å blesa å var e vegen färe fälke som had härmost bråtet nö. Ve sto å bödja mäj en tå en majngång som blike var opa briggja. Å ätt som e kam så fartt sketa se än formans ajke såss än en sköld ha dræe forman sålvor å kaleschka e sjoen. Håla had dor sja sked? Ja troor än dor var noen som had trita se eve vårt böllväsand å öte tritn stakk mä noa hojst öte ljumska åt bölln. Bara he könd mä vara noa ana. Ja so änt sålvor ätsom ja sto opa briggja. Ve bärja baket tro än e könd vara noan stjong som had geve bråtet åt bölln. Välajken var varmor å brämse furra gåle e Äistorbe, minns ja.

Fråm Gal briggja te hlafthuse ä e no rift tri färst. Å nö sköld ve sja spats mä bölln gärn hajl staen. He so ut som allman sköld ha löra opa åss. Ve so mä ut som få åkorskjahl baket allt rännase e roastikker, e våt gräse å e Håsolsojen. Tå ja sa åt drängen än e var tokat te gå gärn staen tolemod sa en än fälke ha tå fårr sitt kriar å äthlåarer e Håsol. 'Sterst gattna hajtor jöst karegattna här,' sa en.

Tå ve kom fram te hlafthuse var e gåle mitt opa daen å he som ve hela tien had frufta var sant — tå had gåle stengd. Ve böndo nö bölln fastor ver än telefonsstolp å satst sålvor ner opa ain trapp ötafäre kantsalei. Än kanes vrisotan, rälättan man kam ut å sa än da änt to mot kriar färe mända måren. 'Tae nö bara bölln mä er å gåe hajm,' var hans rå, 'å såss koma ne hit e goan ti mända föremiddan.' Drängen so grill åfanastor ut. 'Åtor mä hitt speke,' sa en, 'naj he blior ingenting å. Hös tro da än ve sko få eve sjoen en. Tö herd håla Påsst-Robert sa om lävanst kriar opa båtn. *Gåe omekring!* He let te saj. Träte färst te fots mä kria å tärbaket ni färst te Äistorbe å hänt hajm ajken!' Äistn färsto ingeting fråm he som drängen sa bara han so än ve vor särgator. Ja bärja vine å he so ut som e sköld ha bärja skåka e drängens undeläppen. Ja ä säkror opa he än en sto å svolgd. Tå tå hlaftarn heldor hem e nö var so hös e var mä åss sa en ä ve sköld vänt, han sköld frå sin eveman om han had noa rårar. Han kam ut om nora minut å sa: 'Jah, eitt lika. Fer bölln in öte sköre. Ve mo sja geva lite hai ätt n. Säh, ta kvitongen. Pänga få ne ara viko fråm oppkeparn tå en färst ha fåe vifte å tärbaket dræe å håndapängen.'

'Spitorsken,' sa drängen, 'he ösald än dö ä så lihlor. Öte hisa frejde ha ve ales tarva gå in opa Hakke å tåva ain täpka å påtel el. He mo sja få rärke mä hoittealt å kårv. Duor he?' 'Hös ska he änt du,' sa ja, 'hoittgalt å kårv. Å änt håtesdas fedä.' Drängen keft nö få timarks hoittealt å tärbaket gingo ve in e än skar, he var vist Jakobsons skarn. Å tär keft n än goan bita krakoske. Mä hoittgälta e nävan å kårven e drängens råkk-taska gingo ve te Kalktårge, sats ner opa än bänk å sköld jöst bäre ita tå drängen maingång kam e hoare än ve had äitt par ringolskivar smerobre mä oss å vahl öte än tinnal. Bara fedä-

krame had ve glajmd e vagon e Äistorbe såss än he var dor änt mike te språk åt. 'Vänt nö,' sa drängen, 'ja ska färe minaj pängar kep ain påtel kvass åt de. Tö ska tå håva noa te sup ver.' Han kam nö e hoare mä än en sköld kep lite äikeskö-nalar å vagonsmärjas. Tå en kam åtor had jag gåle lie ita å hoittgalt å kårvbitan bara he var gött te drikk ör påtela mä uta fedä. Ja had jöst påtela ördrokke, tå drängen sa än ve sköld tåva forman ner te briggja. 'Ve ha no ränd da. Tåva ve forman li ve mä tri-törn.' Tär var ain hajla räs mä formän ver Kalktårge, he var bara te tåva han som var nemst opa. Ve kend åss som små baroner tå ve klaffa ner färe hamngattna. Nö kendst e niamod än föremiddan. He vanka skva åt siana om fälke eiskes so än ve kerd mä forman!

Ve lio jöst ner te Gal briggja tå Påsst-Robert sonst koma ut fråm Jöebes boe — 'ta site tär å ker go juttar,' sa drängen — å sterd kosa ner mot båtn. Frafäre åss sto dor opa briggja äittla sväresboar som fråa ain årmsemigg hålekan båt som gick te Holo. 'He sja bara te tåva hitt hånne skåpe,' sa a å stärra mä hånne opa IMATRA. Änt vajt ja om sväresboa färsto håla a sa bara no gingo da opa rätan båt. 'Ärasöit', ropa nö Påsst-Robert å he färsto allman. Fälke fikk bråtet te koma ner e båtn å mä he sa dro en nora gång e vajve ver motorn å ve vor snart äitt stikke fråm briggja. He kenst nö bra let uta kimbor färe bölln. Drängen betala kerpängar å ja satt å skva opa äittla somartisker som kajka mä ain rup. Å no sköld ja gjant ha vela vara mä tåm båna som neafäre Talma hålt tel te plask e vatne. Tär hajm var e bara Nåtan som nö mitt e somarn var tårnor somol ståler, å ingen könd sima öte blota rävarse. Å langt var e tel Bisomvike å Storsjoen.

Framåt koilstien — ver fäm-säxtien — vor ve åtor hajm. Ve kerd in e loan å bärja tåva ajken önda. Ja sto jöst å hälft tel te tåva rankana å sitelka å tå ja herd mammars reste: 'He ä nö sterst tålpa! Hank ha ne rät vare hajle daen? Ja bärja tro än ne had dronkna e Håsolsojen häldor bleve å mä ajken. Änt ära ne tå drokkendor? Å ajken sior ösaldor å tårstator ut. Han ha da så nedet tarvast te ker om töflana mä. He lis nö änt maera da mä he. Mårga tarvas ajken opa Hlåtinge te ker in såtar mä. Töfolkeras får bli te evemårga. Hank håva ne böllns grima?' 'Hån blaj vist ver hlafthuse,' sa ja. 'Ja ha tarva geva mä sprotan åt er färe glajmas. Ni grima som så gjant ha tarvast opa kojja,' sa mamma. 'Laj nö gista ajken te bronn,' sa a sja åt me, 'å tärbaket hläppor dö ut n åt karevalln. Glajm sja änt te tåva bähhle å en å te gära le fast.' Såss sa a åt drängen än han sköld gå in å ita å än en sålvor könd hläpp in ajn kann el ör rian. 'Å tö skindar de mä in opa ita,' sa a sja åt me. 'Bara kome e hoare, er boor kan man änt maera hläpp te Håsol, tär vajt ingen håla ne fli tel!' — Om e tärpa ha vare sant som a sajor, täinkt ja. Te vara äthlåar vild ja ingatmod maera vara. Å hitels ha ingen häldor herst vela håva mina hälp öte he stikke.

Alexander Samberg

SKISSER

Tâm gla mârja

Te fråger, kåleg tâm gla mârja var? — Tâm gla mârja var fere ja tâm mârja, tâ dad vâre bruka kera mjârdarna å mjârdpåla ite strande. Tâ mârja bruka dad stiv ål opp å ga ite bin ett eik. He var mestast frâm Klas Melder Anders, sâm dad tâm gangana fick eik. Vârmârja bruka tâ vâra varm å solskindad. Dagge glimad opa grâse, å fola sjonga. He var karst å klart å grent, å allt târ ut var tâm mârja sâm nit å glimat. Kâeln fere tâm mârja vild it ja mâ goda somn in. — "Te mâ ne bere sta opp", bruka nann mârja sei, tâ hå ropa opp ja. "Kân jer dad?" bruka ja tâ fråg. "Han har gae ett eiken", sa nann tâm mârja. Tâ bruka ja gista stiv opp, å rât snart kom dad mâ eiken. Ve åt, å târet leit dad mjârdana å mjârdpåla opa vagern, å så kerd ve mâ fiskpidkrame ite strande. He var ja, sâm mestast fick site opa lasse å kera eiken. Târ vägen var goan unde strande nest Årmbäckan, satt dad å opa lasse. Ite Årmbäcksstrande lasta ve mjârdana å mjârdpåla ao vagern, å så kerd ve mâ eiken heim ite han gâr, kânfrâm ve hold an. Târ to ve eiken unda å binda fast an nest vagern å leit hei fere an. Milat kund e vâra, en ja fick fera eiken opa karevaln. Tâ fick ja site opa eikriggen å rid. Tetta var stort fere ja, å ja gledja ja târuve mike. — He var tâm mârja, sâm fere ja var tâm gla mârja.

Grânskon

(Kâ ja minnas, en dad tâlad åm.)

Min dad bruka tâla åm, en Grânskon a förr vare stere. "Târ ne Underbin jer, a e förr vare storan grânsko", bruka dad sei, "he a vare ein frâm vån gâr, sâm a roda å brânnâ å först berja gâra åker ite Grânskon. Fere he a an fae ga tâva mot klappas ite hoe — Vippal hoe. Sjôle a an vare râtsman. Tâ an a kome heim frâm hoe frâm klappas-tâva, a an åter gae gâra åker ite Grânskon.

Ne seinare var e Cambeck, sâm berja leta rod å tâva när trâr ite Grânskon. — Han berja hent in frâmand ärvasfölk.

Hittills hold kârkesföлке levd meira fere se sjôle. Kârkes hold vare meira sâm Eiana. Bâra kârkesföлке hold it ne meira åter sin eie râtn å gammel svensk lagen. Kârkesföлке fick ga eist ite lâra.

Nâat år geârd ve hei opa Grânsko-betenda. — Mang gangar, tâ ja vild vâra esander, gick ja ite Grânskon. — Ne skill ja åter vila ga ite Grânskon. Ja skill vila skâa, kâlis ongskon vexer, å kâlis he ne jer å sier ut ite han mörk, tjâck skon.

Târ ja bruka leik

He var mestast utafere grinde opa Irjas sane, târ ja bruka leik. Târ visst ja, kâmådi einbuska sao ut. Rei ite tankana kund ja vita, kâmådi allt târ sao ut, å tâ ja gick ti, sao ja gista opa fârdana, åm nåan hold gae å trampa opa sane å opa min leikplatsa. — Irjas sane å Irjas einbuska var ein deil ao hå lihl värde utafere heima, târ ja gend vild vâra å leik. Ja vild skâa mot Millamalmen å mot Grâmmesk, å ja vild skâa, tâ nåan gick kerand mâ eiken opa vegen. Ja vild löop å sprint å leik å tenk târ. Târ kund ja vâra frian å glaan. — Târ opa sane hold ja ite ein einbusk ein lihla leikesmidi. Eit lihlet bord hold ja târ mâ ärvas-sagar å ein stidipack. — Ja kund vâra opa sane mang stând ett ein järg å leik. Tâ nann ropa ett ja, en ja skill ga heim, ropa ja mot, kân ja var å gick heim. Bâra sjôle tenka ja, en ja fick vâra ut å leik mestla stakâtan ti. He var mestast hansa ferekâels tin, tâ nann bruka rop till kâeln heim ja. "Alexander, kân jer te, te mâ ne bere koma heim!" bruka hå sei. Tâ vild hå, en ja skill ga heim å sjölp hå târ heim gâra nåa, en ja skill ga nåat-opa-laen, helder en ja skill ga heim ita. Å opa henars rope bruka ja rop mot: "Sjâr, ja kome gista", å så låpp ja heim.

Vega

Vega, vega. — Ja dreimer åm vega. Da å nåt skill ja vila dreim åm vega, å da å nåt skill ja vila ga tâm vega, sâm ja dreimer åm. Mârja ål å kâeldra seint skill ja vila ga tâm vega. Ja skill vila ga tâm vega somarn, tâ sole skinder å vintern, tâ e irer å jer kalt. Tâ skill ja vila ga tâm vega. Ja skill vila ga tâm vega gimând åkra å uve hletena. Å ja skill vila ga tâm skovega. Vâre å hestn skill ja vila ga tâm vega. Ja skill vila ga all tâm stor å all tâm små vega. — Ja skill vila ga tâm vega, târ ja har gae esander. Å ja skill vila ga tâm vega, târ ja har have sellskap, tâ ja har gae.

Tãm vega jer-it sãm tãm ar vega: opa tãm vega jer e let till ga. — Motiv från Korkis.

Foto Per Söderbäck.

Å ja skill vila ga å tenk, tå ja gar tãm vega. Ja skill vila site tår bleiver vegen å skåa å tenk. Ja skill vila site tår å skriv tãm tankana ja tenker, å ja skill vila skåa tår opa vegen å mål å mål. Ja skill si tår meira, en ja sao förr, å ja skill mål tår anatmådi, en ja skila måla förr. Ja skill vila skriv tår bla ett bla, å ja skill vila mål tår bilt ett bilt. Allt he ja tenker, skill ja skriv åm, å allt he ja sier, skill ja mål.

Tår opa tãm vega skil-it ja våra esander. Ja skill håva sellskap ao träna å steina å ao spårena opa vegen å ao fotstiga. Ja skill tåla mä tãm, å ja skill skriv åm tãm. Tøletmådi skill ja gär. Ja skill si tår meira en förr, å ja skill lias å her tår meira en förr. Ja skill lias opa vedre uve hlete, å ja skill lias mot sion, å ja skill lias mot skon. Opa tãm vega ja gar, skil-it ja våra esander: ingen jer-it esander opa tãm vega, sãm jer kär, å ingan blier-it treitan opa tãm vega. — Tãm vega jer-it sãm tãm ar vega: opa tãm vega jer e let till ga. All tãm små å stora vega jer e tår let till ga opa. He jer *dreimen*, sãm gär galing leta opa tãm vega.

Ovanstående skisser är avfattade på den svenska dialekt som talades i Korkis i Kors socken vid Estlands nordkust. Denna dialekt hör nära samman med närmaste svenska grannbygds språk, Vippal-målet, samt med målet (eller målen) på Stora och Lilla Rågö. Alla estlandssvenska dialekter uppvisar en nära frändskap med de svenska folkmålen i Nyland. Tydligast framträder detta för Nargö-svenskans del — nargösvenskarna hade ju i sen tid flyttat in från Nyland — men bland de övriga estlandssvenska målen företer korkis-, vippal- och rågö-målen de flesta likheterna med granddialekterna norr om

Finska viken. Orsaken härtill ligger i den invandring från det svenska Finland till Padis klosters områden, som ägde rum under medeltiden.

Emellertid har dessa mål också särdrag, som skiljer dem från de nyländska målen. Hit hör framför allt bortfallet av ursprungligen slutljudande vokal efter lång och efter trycksvagstavelse (apokope), vilket — liksom i övriga estlandssvenska mål utom nargösvenskan — är mycket konsekvent genomfört, samt förlusten av läpprundning (delabialisering) hos vissa vokaler: grent för grönt, nit för nytt. Även detta drag har dessa mål gemensamt med det övriga Svenskestland, men också med Borgå-målet i Nyland och en rad andra dialekter på nordiskt språkområde. Ordbøjningen är — återigen med undantag för nargösvenskan — ganska enhetlig i all estlandssvenska och uppvisar särutveckling i förhållande till finlandssvenska dialekter.

Några ordförklaringar till ovanstående texter: te 'du', kåleg 'vilka', mårja 'morgnarna', dad 'far', kera 'köra', ite 'uti', 'ned till', ål 'arla', 'tidigt', ett 'efter', eik 'ök', 'häst', solskindad 'soliga', glimat 'glimmande, glänsande', kåeln 'kvällen', it 'inte', bere 'börja', nann 'mor', hå 'hon', ja 'mig', leit 'lade', fiskpidkrame 'fiskredskapen', hold 'hade', milat 'emellanåt', våra 'vara', en 'att', karevaln 'betesmarken', tålad 'talade', ne 'nu', klappas 'prygel', hoe 'hovet', 'herrgården', sjöle 'själv', råttsman 'kommunalnämndeman', ärvasfolk 'arbetsfolk', ga eist ite lära 'gå i estnisk konfirmandundervisning', esander 'ensam', kålis 'huru', sane 'sanden', kåmådi 'huru', rei 'redan', ti 'dit', fårdana 'spåren', gend 'gärna', ärvassagar 'arbetssaker', 'verktyg', stidipack 'städpacke', 'städ', stånd 'timme', ett ein järg 'i ett sträck', hansa 'denna', ga nåat-opa-laen 'gå någonstans', vega 'vägarna', nåt 'natt', hletena 'slätterna, gläntorna', bleiver 'bredvid', anatmådi 'på annat sätt', lias 'lydas', 'lyssna', her 'höra', treitan 'trött', galing 'gående, vandring'.

FAMILJENYTT

Födda

En DOTTER

Ester, f. Pajus, och Einar Hamberg
Sollentuna den 23 november 1964

Döda

Tomas Benström, född den 24 juni 1892 i Vippal, avled den 26 febr. 1965 i Älvsjö.

Fru Ida Brunberg, född Hallman den 23 okt. 1900 i Rickul, avled den 9 febr. 1965 i Stockholm.

Änkefru Mari Borrman, född Dyrberg den 8 jan. 1876, avled den 25 jan. 1965.

Helmuth Elme, född den 1 juni 1920 i Iru, avled den 26 juni 1959 i Eskilstuna.

Änkefru Maria Fagerros, född Nordbäck den 4 jan. 1891 på Ormsö, avled den 15 febr. 1965 i Snudbyberg.

August Fagerström, född den 15 nov. 1877 i Vippal, avled den 16 febr. 1957 i Eskilstuna.

Fru Maria Grenbaum, född Laheman den 19 juli 1880 i Vippal, avled den 25 dec. 1960 på Mörkö

Axel Emil Gärdström, född den 5 juli 1928 på Ormsö, avled den 11 dec. 1964 i Stockholm.

Kristian Heyman, född den 5 mars 1881 i Rickul, avled den 6 jan. 1965 i Älvsjö.

Tomas Murman, född den 8 mars 1895 på Ormsö, avled den 28 mars 1964 i Nykvarn.

Fru Hilda Söderholm, född Åkerman den 20 febr. 1904 i Rickul, avled den 25 jan. 1965 i Stockholm.

Änkefru Lena Nyman, född Ahlberg den 12 okt. 1891 i Rickul, avled den 6 febr. 1965 på Vätö.

Arnold Paljasmaa, född den 7 nov. 1914 i Vippal, avled den 24 jan. 1960 i Södertälje.

Änkefru Lidia Paljasmaa, född Hellberg den 21 aug. 1893 i Vippal, avled den 28 febr. 1954 i Södertälje.

Hjalmar John Peterberg, född den 12 sept. 1934 på Ormsö, avled den 12 febr. 1965 i Vaxholm genom olyckshändelse
Änkefru Lisette Ponder, född den 25 aug. 1883, avled i maj 1964.

Alexander Söderman, född den 2 mars 1879 i Vippal, avled den 7 sept. 1959 i Eskilstuna.

Johannes Söderman, född den 15 mars 1896 i Vippal, avled den 9 febr. 1956 i Eskilstuna.

Min älskade Make
vår käre Far
Morfar och Farfar

Johannes Gärdström

född 26/12 1895
död 31/12 1964

Djupt sörjd och saknad av oss,
samt övrig släkt och vänner

GERTRUD
Barnen
Barnbarnen

Hur ödsligt vi tomheten känner
När Du ej längre är här
Och tårarna kinden bränner,
Du var oss alla så kär.
Men tröst oss gives i orden
Att den, som för andra gjort
I kärlek sitt verk på jorden,
Står öppen himmelens port.
Tack älskade Make och Far för allt.

Min älskade Make
vår käre Far och Farfar

Johannes August Engblom

* 2 april 1884

har i dag lugnt och stilla insomnat.
I tacksamt minne bevarad av oss,
syskon, övrig släkt och vänner
Uppsala den 22 oktober 1964

PAULINE
Erik och Gertrud
Leontine
Barnbarnen

Långt bortom rymden vida
Längre än solar gå
Högre än stjärnor tindra
Den bedjandes suckar nå
Anden från stoftets världar
Lyfter sitt vingepar
Klappar på himlaporten
och söker sitt hem, sin far.

Vår käre Bror

Johan Lilja

* 9/2 1907

har i dag efter ett långt, tåligt buret lidande
insomnat

Sörjd och saknad av oss,
släkt och många vänner
Stockholm 25/1 1965

LARS och KARLA
HANS och GUNHILD
KATARINA och RICKARD
Bo-Lennart

Det öppnar sig alltid en glänta
Om skogen står aldrig så mörk.
Där doftar små hjärtliga blommor,
Där niger en vitstammig björk.
Så är det med oss och vår levnad
När sjukdom slår black om vår häls,
Står glädjen och ler vid vår sida
Och solen drar in i vår själ.

Min älskade Maka
vår kära Mor och Mormor

Maria Appelblom

* 2 augusti 1894

har efter ett tåligt buret lidande i dag
lämnat mig, barn och barnbarn, syskon,
släkt och vänner i djupaste sorg och saknad
Hägersten den 29 november 1964

HANS

Elvine och Arne

Bo Kenneth

Saliga de, som ifrån världens öden
Somna i Jesu Kristi tro i döden.
Herren skall föra deras själ ur nöden
Hem till sin glädje.

Vår käre Far
Morfar och Farfar

Lars Grundsten

* 11 augusti 1876

insomnade stilla i sitt hem på Ormsö i Estland
den 13 februari 1965

Djupt sörjd och saknad av oss, syskon,
släkt och vänner.

BARN

Barnbarn

Barnbarnsbarn

Flitigt har du alltid strävat
och för mödor aldrig bävat
tills du inte kunde mer.
Aldrig skola vi väl glömma
vad du gjort i gången tid.
Tack för all den omsorg ömma,
Tack du kära, sov i frid.

Min käre Son
vår Broder

Johan Dahl

född den 1/2 1907

död den 3/1 1965

Djupt sörjd och saknad av oss
samt övrig släkt och vänner

MARIA

Katarina och Anders

Anders och Maria

Agneta och Johan

Syskonbarnen

Aftonklockan länge klämtat,
kvällens skymning faller på.
Lågan länge sakta flämtat,
nu till vila Du fått gå.

Vår käre Far

Hans Mickelin

född 4/9 1884

har hastigt lämnat oss i stor sorg
och saknad

Stockholm 22/12 1964

MARTHA och EVERT

MELITA och ANDERS

HARALD och LEONTINE

BENITA ADOLF

KARIN och BERTIL

Barnbarnen

Frid över Ditt stoft
Sol över Ditt minne.

Vår älskade mor,
mormor och farmor

Eva Ekman

f. Kehmberg

den 23 april 1885

har i dag lugnt och stilla insomnat
och lämnat oss i djup sorg.
Eskilstuna den 25 nov. 1964

BARNEN

Barnbarn och Barnbarnsbarn

Släkt och vänner

Jag vet en port, som öppen står,
Där från de gyllne salar
En klarhet, som från korset går,
Om Kristi kärlek talar.
O, djup av nåd, min Gud, hos Dig,
Att den står öppen ock för mig,
För mig, för mig, står öppen och för mig!

Min kära make,
min far och svärfar
f. d. handlanden

Anders Schönberg

* 17/8 1888 på Ormsö Estland

† 1/1 1965 i Helsingfors

Djupt sörjd och saknad av

OFELIA

f. Eklund

Gunvor och Helge (USA)

Släktingar och många vänner

Du styrde och ställde, Du ville oss väl,
Du älskade oss av hela Din själ.
Välsignat vare Ditt minne.

Bemärkelsedagar

95 år

Adam Heldring, född den 1 maj 1870, Reval

90 år

Valborg Nordman, född Dampman den 4 maj 1875, Rågöarna

Gertrud Vaksam, född Alros den 25 juni 1875, Ormsö

85 år

Mari Brunberg, född Sandsten den 17 april 1880, Rickul

Gertrud Thomsson, född Nygren den 25 april 1880, Ormsö

Anders Appelblom, född den 26 maj 1880, Ormsö

Alma Lovisa Luther, född den 21 juni 1880, Norgö

Gertrud Söderblom, född den 29 juni 1880, Ormsö

80 år

Katarina Fällin, född Broman den 2 april 1885, Ormsö.

Johan Heyman, född den 3 april 1885, Rickul

Johannes Ferdinand Lambot, född den 12 april 1885, Reval

Lena Grönlund, född den 22 april 1885, Rågöarna

Birgitta Lilja, född Blomman den 4 maj 1885, Ormsö

Karl Kärras, född den 6 maj 1885, Reval

Aurelia Kvellsten, född den 8 maj 1885, Kolga

Mathias Bombas, född den 16 maj 1885, Nuckö

Getrud Enkel, född den 27 maj 1885, Ormsö

Katarina Enkel, född Sträng den 5 juni 1885, Ormsö

Agneta Förberg, född Waksam den 27 juni 1885, Ormsö

Alexander August Schönberg, född den 30 juni 1885, Rickul

75 år

Johan Friberg, född den 10 april 1890, Ormsö

Maria Lindgren, född Grenberg den 11 april 1890, Rågöarna

Lovisa Vesterberg, född Söderlund den 7 maj 1890, Rickul

Paul Dans, född den 9 maj 1890, Rickul

Karl Peedu, född den 9 maj 1890, Nuckö

Johan Berggren, född den 10 maj 1890, Ormsö

Mina Errita, född Tomti den 2 juni 1890, Nuckö

Maria Seeman, född Sedman den 25 juni 1890, Nuckö

70 år

Lovisa Saar, född Stubender den 7 april 1895, Nuckö

Lovisa Nilsson, född den 15 april 1895, Rickul

Maria Rönnblom, född Stenholm den 21 april 1895, Ormsö

Karl Utas, född den 4 maj 1895, Gammalsvenskby

Alide Westerblom, född Pikner den 9 maj 1895, Ormsö

Sofia Viksten, född den 13 maj 1895, Reval

Pauline Luks, född Stenberg den 23 maj 1895, Rickul

Lydia Emilia Nordgren, född Lång den 23 maj 1895, Reval

Anette Matson, född Klaamas den 4 juni 1895, Nargö

Maria Söderholm, född Klanberg den 6 juni 1895, Nuckö

Alfred Paul Matson, född den 7 juni 1895, Reval

Pauline Hallman, född Westerman den 8 juni 1895, Rickul

Anders Notman, född den 10 juni 1895, Ormsö

Anders Bergström, född den 25 juni 1895, Ormsö

Anders Lilja, född den 25 juni 1895, Ormsö

Marta Albert, född Ambros den 27 juni 1895, Nuckö

60 år

Gertrud Cronelid, född Alros den 6 april 1905, Ormsö

Jakob Ahlberg, född den 10 april 1905, Rickul

Priidu Parbo, född den 14 april 1905

Gertrud Hollman, född Alblom den 16 april 1905, Ormsö/Runö

Maria Espling, född den 21 april 1905, Rågöarna

Kristoffer Thomsson, född den 21 april 1905, Rickul

Ida Usmets, född Ahlberg den 24 april 1905, Reval

Valentin Brus, född den 26 april 1905, Odinsholm

Elvine Mählberg, född Sandberg den 26 april 1905, Rickul

Rosette Bertholm, född Klement den 1 maj 1905, Rågöarna

Olga Karlsson, född Nyman den 2 maj 1905, Rågöarna

Pauline Koinberg, född den 3 maj 1905, Rickul

Maria Bäck, född Grundsten den 4 maj 1905, Ormsö

Voldemar Stenberg, född den 7 maj 1905, Rickul

Johannes Österman, född den 9 maj 1905, Runö

Johannes Espling, född den 10 maj 1905, Rågöarna

Linda Agnes Norrman, född Koppelman den 28 maj 1905, Korkis

Agneta Notman, född Benholm den 29 maj 1905, Ormsö

Nikolai Luks, född den 30 maj 1905, Rickul

Natalie Auguste Koinberg, född Seman den 3 juni 1905, Nuckö

Ester Margot Jöesaar, född den 10 juni 1905, Nargö

Adele Koppamees, född Välja den 13 juni 1905, Nuckö

Albinus Grönström, född den 16 juni 1905, Nuckö

Jchan Sjöman, född den 18 juni 1905, Ormsö

Alide Söderman, född Fagerström den 19 juni 1905, Vippal

Agneta Mark, född Bergström den 20 juni 1905, Ormsö

50 år

Herbert Helmer Greisman, född den 1 april 1915, Nuckö

Voldemar Treiberg, född den 2 april 1915, Rickul

Sigrid Schönberg, född Hamberg den 4 april 1915, Rickul

Georg Weckman, född den 13 april 1915, Reval

Arthur Seman, född den 15 april 1915, Nuckö

Melita Johanna Tammgren, född Mickelin den 24 april 1915, Ormsö

Herman Fritjof Pöhl, född den 25 april 1915, Rågöarna

Helene Johansson, född Ketz den 5 maj 1915, Reval

Axel Luks, född den 19 maj 1915, Rickul

Annj Nyman, född Mänd den 26 maj 1915, Nuckö

Maria Holm, född Benholm den 6 juni 1915, Ormsö

Heimer Jöers, född den 9 juni 1915, Nuckö

Arne Rajulaid, född den 12 juni 1915, Reval

Hilda Laansoo, född Rant den 14 juni 1915, Nuckö

Alfred Luks, född den 15 juni 1915, Rickul

Isak Rosenblad, född den 20 juni 1915, Ormsö

Alfred Friedrich Westerberg, född den 21 juni 1915, Reval

Karin Torhild Fölsch, född Pöhl den 28 juni 1915, Reval

Albert Meerik, född den 29 juni 1915, Reval

Alfa Rosina Vesterholm, född den 30 juni 1915, Rickul